

Борис ГУМЕНЮК,

доктор історичних наук, професор,

Надзвичайний і Повноважний Посол,

ректор Дипломатичної академії України при МЗС України

(1996–2003, 2007–2012 рр.)

ІСТОРІЯ ОДНОГО ПРОЄКТУ. З НАГОДИ 30-РІЧЧЯ З ДНЯ ЗАСНУВАННЯ ДИПЛОМАТИЧНОЇ АКАДЕМІЇ УКРАЇНИ ПРИ МЗС УКРАЇНИ

Як усе починалось. 30 травня 1995 року було видано Указ Президента України № 357/95 «Про підготовку спеціалістів для роботи у сфері міжнародних відносин». Пункт 3 цього Указу мав такий зміст: «Утворити при Міністерстві закордонних справ України Дипломатичну академію України». Далі йшлося: «Основним завданням Дипломатичної академії України є підготовка на базі вищої освіти та підвищення кваліфікації кадрів дипломатичних, консульських, зовнішньополітичних та інших представництв України за кордоном для роботи в міжнародних організаціях та в державних органах, що займаються питаннями зовнішніх зносин України, а також проведення науково-аналітичних досліджень в галузі міжнародних відносин».

Прошу звернути увагу на принципово важливий момент цього пункту — до обов'язків Академії як освітянського закладу увійшла підготовка кадрів «на базі вищої освіти». Надалі це дуже знадобиться. Адже хто б міг тоді — 1995 року — подумати, що ця добромисна й абсолютно резонна частина Указу стане підставою для атаки на академію з боку одного з найвпливовіших українських органів контролю на замовлення осіб, яким академія муляла очі, була небажаним у своїй формі структурним підрозділом системи дипломатичної служби України? Цей момент важливий ще й тому, що в цитованому Указі Президента — в пунктах 1 та 2 — йшлося також про Інститут міжнародних відносин Київського

національного університету імені Тараса Шевченка, на який покладали обов'язок підготовки фахівців для роботи у сфері міжнародних відносин «на базі повної середньої освіти». Так компетентні творці цього Указу виділяли принципову відмінність між ІМВ та ДА, попри їхню загальну спорідненість, розділяли освітянські заклади за сферами відповідальності та наділяли кожний із них своєю специфікою в підготовці висококваліфікованих кадрів для дипломатичної служби України.

Отже, як усе починалось? Беру на себе сміливість зробити певне дослідження історії започаткування ДАУ при МЗС України, її розвитку, незаперечних здобутків у виконанні завдань, покладених на неї законодавцем, але й водночас невикористаних можливостей, припущених помилок, а також постійної боротьби й інтенсивних заходів зі збереження та зміцнення її авторитету в освітянсько-дипломатичному середовищі України.

Я не знаю іншого прикладу в сучасній історії України, коли народження нового освітнього закладу майже відразу утворило рясну купу явних і прихованих недоброзичливців, для яких вставляти палиці в колеса академії стало одним із найважливіших завдань. Не буду вдаватись у деталі аналізу мотивів такої поведінки. Якщо побіжно, це й чисто наше українське — заздрість та обурення, що в «сусіда грушка рясніша»; це, безумовно, і те, що на посаду ректора претендувало немало інших осіб і «проліт» декого з них залишив далеко небайдужим до діяльності ДА без них; це й нападки на академію з боку різних впливових осіб, коли ректор мав принципову позицію і не піддавався їхнім забаганкам, які суперечили Статуту академії. Звичайно, що моє дослідження суб'єктивне, навіть, визнаю, упереджене, як казав класик: «Я так бачу!», але в цій суб'єктивності, хоч як суперечливо це звучить, є зерна об'єктивності, зерна правдивої історії, незаперечних фактів, і оперування ними дає мені моральне право на цю працю...

Кінець 1994 року був для мене незабутнім, вдалим і щасливим. 29 грудня я захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук і перейшов у новий 1995 рік із багатьма творчими планами й задумами. Але новий рік приніс мені ще один щедрий подарунок. У січні 1995-го мене призначили завідувачем кафедри міжнародних організацій та дипломатичної служби Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка — рідного інституту рідного університету, адже моє життя пов'язане з ним з 1971 року. Вступив на відновлений факультет міжнародних відносин та міжнародного права, закінчив, відповідно, 1976 року з відзнакою, вступив до аспірантури, вчасно захистився, перейшов на викладацьку роботу на кафедрі історії та права країн Азії, Африки та Латинської Америки. Наполегливо

працюючи, я пожинав плоди кар'єрного зростання — доцент, заступник декана факультету МВ та МП, з переходом факультету на вищий рівень — ІМВ — заступник директора й, нарешті, доктор історичних наук, завідувач кафедри, професор у 42 роки. Про що ще можна було мріяти? Можливо, я помиляюсь, але для мене, коли я на практиці зіштовхнувся з дипломатичною службою, це було те саме, коли дипломату присвоювали ранг Надзвичайного та Повноважного Посла і в цій іпостасі відправляли за кордон. Як я зазначив, все дуже суб'єктивно. Проте здобуття наукового ступеня доктора наук — копітка робота в архівах, виступи на наукових конференціях, видання статей і монографій — вимагає не меншої зосередженості та концентрації, зусиль, ніж отримання найвищого дипломатичного рангу.

Новий 1995 рік готував для мене ще один сюрприз, який розділив моє життя та професійну діяльність навпіл і відкрив для мене нову, багату на виклики, сподівані та несподівані повороти, але дуже цікаву та привабливу діяльність.

Після зимової сесії розпочався другий семестр 1994/1995 н. р. Це був лютий, я щодня ходив на роботу, контролював і здійснював виконання Плану роботи кафедри до кінця навчального року. Все йшло розмірено, чітко, без зривів, як механізм швейцарського годинника. Раптом пролунав телефонний дзвінок. Класичний телефонний дзвінок класичного телефонного апарату, тоді мобільні практично не були поширені. Я взяв слухавку.

«Борисе! Привіт. Це Володимир Хандогій. Слухай, я чого турбую? Якщо будеш проїжджати повз МЗС (воно вже тоді розміщувалося на Михайлівській площі. — *Авт.*), заскоч. Є розмова». Я відповів: «Добре. Яюсь заскочу». Для довідки. Я з Володимиром Хандогієм — одним із найпотужніших та найавторитетніших сучасних українських дипломатів, фактично Міністром закордонних справ України протягом тривалого часу (в.о. міністра), Надзвичайним і Повноважним Послом України в багатьох стратегічно важливих для нашої держави країнах, главою Представництва України при ООН — познайомився й потоваришував ще зі студентських років на факультеті МВ та МП. А особливо нас об'єднало спільне проживання в студентських гуртожитках на колишній вулиці Ломоносова. Так що наші взаємини на рівні «Боря — Володя» були не штучними, а мали «глибоке історичне коріння». Поклавши слухавку, я спохопився й замислився: «А чому — “яюсь заскочу”?». Знаючи Володимира й ту високу посаду, яку він обіймав в МЗС після повернення із Нью-Йорка, — директор Департаменту міжнародних організацій, я усвідомив, що, щоб просто потеревенити, він мене турбувати не буде. Стало цікаво. Я перетелефонував йому й запитав: «Яюсь заскочу сьогодні?»

Через години дві? Зможеш прийняти?». Відповідь була короткою: «Отож. А то — “якось заскочу”. Несерйозно, друже».

Коли за кілька годин я з'явився в його кабінеті, він мене поінформував ось про що. Виявилось, що в міністра Геннадія Йосиповича Удовенка давно визрівала ідея створити власну українську дипломатичну академію і він навіть нещодавно озвучив цей намір, виступаючи в сесійній залі Верховної Ради України. Переважна більшість депутатів схвалила ініціативу міністра, і тепер їй потрібно було втілити. Тож у масштабах міністерства реалізацію цього завдання Г.Й. Удовенко передоручив директору Департаменту міжнародних організацій Володимир Хандогія. Ось чому Володимир Дмитрович сказав мені, щоб я заскочив. «Я знаю тебе багато років, починаючи з 1971-го. Ти все своє студентське, аспірантське, викладацьке життя на факультеті МВ та МП. Завжди був серед перших. Як студент — лєнінський стипендіат, відмінник навчання — вдало захистив дисертації, працював на адміністративних посадах. Добре знаєш навчальний процес, його суть, вимоги і стандарти щодо підготовки фахівців-міжнародників. Нам потрібен, щоб запустити проєкт під назвою “Дипломатична академія” в дію, вправний менеджер освітянського процесу, який знає досконало цю матерію. Ну і, звичайно, необхідні організаторські здібності. Пам'ятаю, ти завжди був комсоргом свого курсу, першим студдеканом на факультеті МВ та МП. Що ти думаєш про посаду ректора майбутньої академії?» — розпочав Володимир нашу розмову. Я нічого не відповів. «Послухай, — продовжив він, — твоє завдання — організувати навчальний процес, підібрати відповідний професорсько-викладацький склад. Ти на цьому розумієшся». Я ще раз промовчав. Усвідомлюючи мою розгубленість, товариш додав: «Решта — це наша відповідальність. МЗС зробить усе необхідне в царині матеріально-технічного, фінансового, адміністративного забезпечення, щоб проєкт здійснився». Для мене ця пропозиція стала трошки зрозумілішою і, відповідно, цікавою. «Окей, — сказав я, — спробуємо, але за умови, що ви (я мав на увазі міністра та В.Д. Хандогія, якого незабаром призначили заступником міністра. — *Авт.*) будете допомагати. Адже ти розумієш, — продовжив я, — на що ми замахуємось?! На створення академії, дипломатичної академії! І здійснити цей задум без підтримки не лише МЗС, а й усього державного механізму буде дуже важко». Але в тій частині, яку доручали мені, я взяв на себе відповідальність, тому що знав, як треба вчитися і як треба навчати, щоб бути висококваліфікованим фахівцем-міжнародником. Просто чогось іншого я не вмів робити. Щоправда, в трудовій книжці є запис, що в період 1970–1971 років я працював на машинобудівному заводі в місті Могилєві-Подільському й отримав спеціальність «модельника-червонодеревця 1-го розряду». Далі й до 1996 року — університетське

середовище й відповідні науково-освітнянські сфери, в яких я постійно зростаю: міжнародні відносини, міжнародне право, міжнародні економічні відносини, міжнародна інформація.

Загалом Геннадій Йосипович, як скоро з'ясувалося, схвалив пропозицію В. Хандогія щодо моєї кандидатури на призначення ректором ДАУ при МЗС України. Але до самого призначення ще був майже рік. На тому етапі мені доручили разом із відповідальними працівниками МЗС України, насамперед Миколою Шевчуком, начальником відділу підготовки кадрів і планування управління кадрів, з юридичною та фінансово-економічною службами міністерства (очолював весь цей процес заступник міністра В.Д. Хандогій) розпочати роботу над створенням засадничих документів Дипломатичної академії. Йшлося передусім про такі фундаментальні організаційно-правові підвалини, як Положення про Дипломатичну академію, загальну структуру, Положення про Наглядову раду Дипломатичної академії, визначення основних кандидатур професорсько-викладацького й адміністративного складу академії, розробку функціональних обов'язків її працівників, підготовку проектів документів для проведення ліцензування та акредитації. Робота закипіла. Розпорядженням міністра мені було відведено кабінет № 242 на другому поверсі міністерства, де іноді до пізньої ночі ми з колегами працювали над цими документами. Крім вищезгаданого Миколи Шевчука в тому кабінеті часто бували керівники причетних до створення майбутньої академії підрозділів міністерства О.Ф. Моцик, Є.Г. Свиначук, П.П. Андрієнко, І.В. Луговська, майбутній перший проректор, кандидат юридичних наук, доцент М.І. Неліп. З усіма новими напрацюваннями я згодом піднімався на п'ятий поверх до В.Д. Хандогія, де ми остаточно формулювали ті чи ті положення. Це була надзвичайно і цікава, і відповідальна робота. Розв'язували критично важливі питання, шукали, як правильно вмонтувати майбутній освітянський заклад у систему МЗС, дискутували щодо приставки «при» — тобто ДАУ при МЗС чи ДАУ МЗС? Це мало принципове значення, адже варіант «ДАУ МЗС» тягнув за собою вагомі соціально-правові, статусні наслідки для працівників академії, насамперед її керівного складу. Такі дискусії не минали безслідно й не обмежувалися лише стінами МЗС. Наприклад, варіант ДАУ МЗС України без «при» після відповідного погодження дійшов нагору до Кабінету Міністрів. На ім'я Президента Леоніда Кучми було підготовлено й направлено листа з додатком до Постанови КМ України (проект) «Перелік штатних посад та персональних звань професорсько-викладацького складу профілюючих кафедр Дипломатичної академії, що приписуються до дипломатичних рангів» за підписом Прем'єр-міністра України Євгена Марчука (16 травня 1996 р.).

МІНІСТЕРСТВО
ЗАКОРДОННИХ СПРАВ
УКРАЇНИ

MINISTRY
OF FOREIGN AFFAIRS
OF UKRAINE

250018, м.Київ
Майданська площа, 1

Fax: 70443226 21 00
Phone: 70443226 21 79
Telex: 331373 Bohus

250018
Maidanivska sq., 1
Kyiv, Ukraine

46 06 96 № 6/81-13

на № _____ від _____

Прес-оф-Міністру України

С.К.Марчуку

Шановний Сергее Карловичу!

Відсилаю до Указу Президента України від 30 травня 1995 року "Про підготовку спеціалістів для роботи у сфері міжнародних відносин" (297/95) та п.3 Указу Президента України від 19 жовтня 1995 року (980/95) наслідком на розішк Кабінету Міністрів України позитивальну записку щодо створення Дипломатичної академії України та укладенні проекту Положення про Дипломатичну академію України при Міністерстві закордонних справ України, її загальної структури, Постанови Кабінету Міністрів України про її затвердження

Зазначив:

1. Позитивальна записка щодо створення Дипломатичної академії України.
2. Проект Постанови Кабінету Міністрів України "Про Дипломатичну Академію України при Міністерстві закордонних справ України".
3. Проект Положення про Дипломатичну академію України при Міністерстві закордонних справ України.
4. Проект загальної структури Дипломатичної академії України.

З повагою,

Міністр

[Handwritten signature] ЧО

Г.П.Удовенко
8125/82

до № 010/11958-01 від 16.06.96

ПРЕЗИДЕНТ
УКРАЇНИ

МАРЧУКУ С.К.
УДОВЕНКУ Г.П.

Згоден. Прошу прийняти необхідні
рішення.

[Handwritten signature]

Г. КУЧМА

" 20 " травня 1996 року

20 05 96

Резолюція президента була лаконічною: «Марчуку Є.К., Удовенку Г.Й. Згоден. Прошу прийняти необхідні рішення» (20 травня 1996 р.) Цей документ передбачав такий склад: «Надзвичайний і Повноважний Посол України — ректор академії, Надзвичайний і Повноважний Посланник України першого класу — проректор, який має вчене звання професора і вчений ступінь доктора наук; Надзвичайний та Повноважний Посланник України другого класу — проректор, який має вчене звання професора й не має вченого ступеня доктора наук; декан, який має вчене звання професора і вчений ступінь доктора наук; завідувач кафедри, який має вчене звання професора і вчений ступінь доктора наук; радник першого класу — проректор, який має вчене звання доцента або вчений ступінь кандидата наук; декан, який має звання професора й не має вченого ступеня доктора наук; завідувач кафедри, який має вчене звання професора й не має вчений ступінь доктора наук; радник другого класу — професор, який не має вченого ступеня доктора наук; перший секретар першого класу — доцент, який має вчений ступінь кандидата наук; перший секретар другого класу — доцент, який не має вченого ступеня кандидата наук; другий секретар першого класу — старший викладач, який має вчений ступінь кандидата наук; другий секретар другого класу — старший викладач, який не має вченого ступеня кандидата наук; третій секретар — викладач, асистент, який має вчений ступінь кандидата наук; аташе — викладач, асистент, який не має вченого ступеня кандидата наук».

Договір
до Патентної КМ України
від 21.05.96 р. №27/97

ПЕРЕЛІК
осіб, які ввійшли до складу спеціальної комісії з експертної оцінки професійних навчальних закладів професійно-технічного навчання в Україні при НКР України, що здійснюється за державного замовлення

Надзвичайний і Повноважний Посол України

Надзвичайний і Повноважний Посланник України 1 класу

Надзвичайний і Повноважний Посланник України 2 класу

- доцент, який має вчене звання професора і вчений ступінь кандидата наук

- викладач, який не має вченого ступеня кандидата наук

Радник 1 класу

- проректор, який має вчене звання доцента або вчений ступінь кандидата наук

- доцент, який має вчене звання професора і не має вченого ступеня кандидата наук

- викладач кафедри, який має вчене звання професора і не має вченого ступеня кандидата наук

- професор, який має вчений ступінь кандидата наук

Радник 2 класу

- професор, який не має вченого ступеня кандидата наук

1 секретар 1 класу

- доцент, який має вчене звання кандидата наук

1 секретар 2 класу

- доцент, який не має вченого ступеня кандидата наук

2 секретар 1 класу

- старший викладач, який має вчене звання кандидата наук

2 секретар 2 класу

- старший викладач, який не має вченого ступеня кандидата наук

3 секретар

- викладач, асистент, який має вчене звання кандидата наук

Аташе

- викладач, асистент, який не має вченого ступеня кандидата наук

—

С. Марчук
21.05.96

Я так детально розглядаю один з багатьох десятків варіантів засадничих документів, щоб показати на якому високому, власне кажучи, найвищому рівні закладали правові підвалини майбутньої академії. Ще одним аргументом на користь цього твердження щодо початкового задуму створити справді потужний спеціальний, галузевий освітянський, науково-аналітичний заклад не тільки для потреб МЗС, а й усього державного механізму, причетного до зовнішніх відносин, є склад першої Наглядової ради Дипломатичної академії, яку було створено Розпорядженням Президента України від 31 січня 1996 року № 27. До її складу увійшли: Г.Й. Удовенко — міністр, голова ради, В.Д. Хандогій — заступник міністра, заступник голови ради, П.К. Германчук — Міністр фінансів України, Л.Г. Косаківський — голова Київської міської державної адміністрації, Б.І. Олійник — голова Комісії Верховної Ради України у закордонних справах і зв'язках із СНД, І.В. Подолев — перший заступник Міністра зовнішніх економічних зв'язків і торгівлі України, В.В. Скопенко — ректор Київського національного університету імені Тараса Шевченка, І.В. Ніколайко — начальник головного управління з питань зовнішніх зв'язків Кабінету Міністрів, В.М. Литвин — заступник глави Адміністрації Президента України, В.В. Славов (за згодою), М.О. Шевчук — завідувач відділу управління кадрів МЗС України, відповідальний секретар ради.

Отже, процес створення Дипломатичної академії був досить інтенсивний, набирала обертів необхідна перепідготовча робота в тій фазі, яка врешті-решт повинна була завершитися урочистим відкриттям дверей цього навчального закладу й початком повноцінного функціонування в контексті виконання покладених на нього завдань. Оцінюючи ту роботу, маю сказати, що вона була у двох площинах. У кабінетно-дискусійній, або інтелектуально-правовій чи нормативній, як читач міг перекоонатися, затримок не було. Готували проекти указів, постанов, втілення яких гарантувало створення справді могутньої, повноцінної Дипломатичної академії, яка б, сумлінно виконуючи свої завдання, могла стати не тільки вагомим додатком до загальнонаціональної школи підготовки (перепідготовки) фахівців-міжнародників (дипломатів), а й суттєво вплинути на міжнародний імідж України. Адже передбачалося, що на навчання до Дипломатичної академії прийматимуть громадян інших держав на підставі міжурядових угод, а також за договорами з іноземними навчальними закладами, організаціями або на основі індивідуальних договорів, контрактів. Але була й інша площина, так звані суворі будні. Тому що реальність, у якій жила держава, економічні, фінансові проблеми суттєво впливали на втілення задуманого, і цей вплив був зі знаком «мінус». Він змушував істотно редагувати вищезазначені документи і, як наслідок, змінювати загальну концепцію майбутньої Дипломатичної академії.

Недарма на першому засіданні Наглядової ради, яке відбулося 24 травня 1996 року, її голова, міністр Г.Й. Удовенко, зазначив: «Не відкрию вам таємниці, що МЗС вперше займається розв'язанням питання створення вищого навчального закладу. У намаганні зробити все вчасно ми інколи стикаємось з такими “мовчазними” ситуаціями, що це, мовляв, справа тільки МЗС. Так, це наша справа. Але це і справа всіх причетних до цього, тому що наявність і функціонування Дипломатичної академії України — це престиж держави. На такі міркування потрібно спиратися. Адже на здобуття престижу держави повинні працювати всі, від кого це залежить. Тут позиція має бути принциповою і відвертою. Я також хотів би, щоб наша розмова пройшла в конкретній площині, щоб усі члени ради висловили свої пропозиції, а саме: що і як краще зробити сьогодні, що треба мати на завтра, а що можна зробити пізніше. Визначитись і в тому, що треба вирішити на рівні МЗС, інших міністерств, а що на урядовому рівні чи рівні Адміністрації Президента України. Але в одному треба дійти згоди: академія має працювати з 1 вересня 1996 року. Від своєчасного і якісного розв'язання питань підготовки висококваліфікованих фахівців-міжнародників залежить доля зовнішньої політики України — хоч які привабливі й далекоглядні наші ініціативи, вони будуть приречені, якщо їх втілюватимуть у життя малокваліфіковані, недосвідчені люди».

Щоб краще зрозуміти, у яких непростих умовах народжувалася Дипломатична академія, які труднощі доводилося долати ще до початку навчального процесу, процитую уривки з листа міністра Геннадія Удовенка, який він надіслав Прем'єр-міністрові Павлові Лазаренкові. Там, зокрема, підкреслено: «Шановний Павле Івановичу!.. На здійснення організаційного, матеріально-технічного забезпечення академії та започаткування навчального процесу з 1 вересня ц. р. в державному бюджеті на 1996 рік передбачено 64 млрд крб. Але, на жаль, станом на 10 червня ц. р. Міністерством фінансів виділено лише 94.6 млн крб. Відсутність коштів на розрахунок академії може призвести до зриву виконання відповідного Указу Президента, неможливості початку навчального процесу з 1 вересня 1996 року, МЗС України неодноразово вживало заходи щодо поліпшення становища [...] однак станом на 11.06.1996 року питання не вирішено».

Ось так у режимі «крок вперед — два назад» формували Дипломатичну академію, напрацьовували необхідні компоненти, наближали до її старту в освітянський простір. У першому півріччі цього самого 1996 року відповідними постановами Кабінету Міністрів України Національному університету імені Тараса Шевченка було доручено передати Дипломатичній академії на умовах безстрокового безоплатного користування приміщення (10 кабінетів) у будинку на вулиці Юрія Ілленка (колишня назва — Мельникова), 36/1 для розміщення адміністративно-управлінського

персоналу та необхідну кількість аудиторій для забезпечення навчального процесу ДА. А Національна академія державного управління при Президенті України мала передати Дипломатичній академії на таких самих умовах безстрокового безоплатного користування 50 кімнат для проживання 100 слухачів ДА в гуртожитку за адресою: вулиця Юрія Ілленка (Мельникова), 36.

Тож попри суттєву нестачу фінансування, але з іншими необхідними здобутками, ми загалом були готові розпочати з 1 вересня 1996 року свою діяльність як вищий навчальний заклад IV рівня акредитації. Керівництво Дипломатичної академії, професорсько-викладацький склад, висококваліфікований, високопрофесійний, сформований більше ніж на 50% із провідних професорів і науковців ІМВ КНУ імені Тараса Шевченка, рвалися у бій. Ті амбітні завдання, які були сформульовані

в Статуті академії щодо підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації на базі вищої освіти дипломатичних та консульських кадрів МЗС та інших державних органів, що займаються питаннями зовнішніх відносин держави, щодо проведення науково-дослідницької роботи в галузі міжнародних відносин, зовнішньої політики та дипломатії, створення й видання підручників, навчальних посібників і науково-методичних розробок за профілем Дипломатичної академії, організації підготовки наукових кадрів через аспірантуру й докторантуру, прийняття до захисту дисертацій на здобуття наукових ступенів кандидата й доктора наук, спонукали всіх працівників новоутвореного галузевого навчального закладу до творчої самовідданої праці. Хотілося виправдати ту високу довіру, яку поклало на нас керівництво МЗС і держави загалом, і насамперед довіру тих перших слухачів, які прийшли на навчання до ДА.

Отже, 2 вересня 1996 року академія відчинила свої двері (1 вересня була неділя). Святкові збори, приурочені врученню посвідчень слухача ДА її першому набору, відвідали Міністр закордонних справ Г.Й. Удовенко, його заступник В.Д. Хандогій, депутати Верховної Ради України, відповідальні співробітники Кабінету Міністрів України тощо. Корабель спустили на воду, і сприятливий вітер

2 вересня 1996 р. Дипломатична академія розпочала свою діяльність

On 2 September 1996, the Diplomatic Academy launched its work

міцно напнув його вітрила. Попри всі тодішні проблеми — хронічне недофінансування, відсутність попервах власного приміщення (бути в приймах — це бути в приймах, і цей статус неодноразово спричиняв конфлікт інтересів, який, звичайно, завжди розв'язували на користь господаря) — Дипломатична академія впевнено й рішуче розгортала свою діяльність, відчуваючи, що вона справді є тим навчальним майданчиком, який приносить користь МЗС України. Ця незаперечна гармонія, яка була на початку між ДА та МЗС, надихала співробітників академії та її слухачів на творчу роботу, на пошук оптимальних моделей навчального процесу, на вироблення нових стратегічних завдань, досягнення яких тільки б підвищувало престиж і поліпшувало імідж академії.

Такий вдалий старт у діяльності Дипломатичної академії мав об'єктивні причини. Річ у тім, що після того, як 1991 року Україна поновила

свою державність, стала на шлях суверенного розвитку, а отже, увійшла до світового співтовариства як незалежний суб'єкт міжнародних відносин, дипломатична служба країни зазнала стрімкого зростання, сплеск кадрового набору до лав МЗС був безпрецедентний. Якщо в МЗС радянської України до 1991 року загалом працювало близько 100 осіб (дипломати + адміністративно-технічний персонал), то станом на 1 січня 1996 року в МЗС України працювало вже понад 1300 осіб, з них 539 — у центральному апараті, зокрема 342 дипломати і 830 осіб у закордонних установах (476 дипломатів). Збільшення майже в рази кількісного складу співробітників дипломатичної служби України протягом усього лише п'яти років ніяк не гарантувало дотримання якості, скажімо, вищого ґатунку. Оціночний зріз нової хвилі цього поповнення показував, що до МЗС загалом прийшли ерудовані, патріотично налаштовані люди з амбітними планами стати професійними дипломатами й на цій ниві принести користь державі. Але загальної ерудиції та патріотичних почуттів замало, щоб опанувати цей тонкий фах. Серед них виявилось багато тих, хто за першою вищою освітою були журналістами, філологами, фізиками, біологами, військовими тощо. Для цієї категорії співробітників МЗС, а також інших органів виконавчої влади, які займалися так званою галузевою дипломатією, навчання в Дипломатичній академії — чи на повному дворічному циклі, чи на курсах підвищення кваліфікації — було дуже серйозною підмогою у вдосконаленні необхідних професійних знань, підвищенні практично-теоретичного рівня, досягненні потрібного рівня знання іноземної мови (мов). Дипломатична академія володіла достатнім інструментарієм, щоб задовольнити ці вимоги з боку кадрової служби МЗС та інших державних органів.

Як я вже зазначив, первинним ядром професорсько-викладацького складу академії стали висококваліфіковані професори, доценти Київського національного університету імені Тараса Шевченка, які були штатними співробітниками Інституту міжнародних відносин, на території якого тоді тимчасово розміщувалась Дипломатична академія. Звичайно, що до роботи в академії були ангажовані спеціалісти з інших установ та університетів теж. За блок міжнародних відносин (історія, зовнішня політика, дипломатія) відповідали такі відомі фахівці в цій галузі, як кандидат філологічних наук, професор, Надзвичайний і Повноважний Посол Ю.М. Кочубей; кандидат історичних наук, Надзвичайний і Повноважний Посол Б.І. Корнеєнко; доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України С.В. Віднянський; доктор історичних наук, професор М.В. Кірсенко; доктор історичних наук, професор, Надзвичайний і Повноважний Посланник першого класу, кар'єрний дипломат М.М. Білоусов; доктор історичних наук, професор з досвідом

дипломатичної роботи Л.О. Лещенко; кандидат історичних наук, доцент, Надзвичайний і Повноважний Посол І.Г. Майдан; кандидат історичних наук, доцент, Надзвичайний і Повноважний Посол В.І. Нагайчук; доктор історичних наук, професор В.С. Бруз, який вісім років через МЗС України працював у Секретаріаті ООН на відповідальній посаді; доктор політичних наук, професор із досвідом дипломатичної роботи С.О. Шергін; доктор технічних наук, професор О.А. Васильєв; кандидатка історичних наук, доцентка з досвідом дипломатичної роботи І.С. Покровська; кандидатка історичних наук, доцентка Києво-Могилянської академії Т.А. Балабушевич; докторка історичних наук, професорка Н.Г. Подоляк; докторка політичних наук, професорка Л.Д. Чекаленко; доцентка, кандидатка філологічних наук Н.Р. Колесніченко-Братунь; кандидат філософських наук, доцент Б.І. Мороз; кандидат філософських наук, доцент Л.С. Тупчієнко; кандидат історичних наук, доцент Г.Д. Хоменко; кандидат історичних наук, доцент В.Г. Ціватий; кандидат політичних наук, доцент О.Г. Бабенко. Питання, які стосуються політичних проблем міжнародних систем, на належному рівні викладав доцент Г.Ф. Костенко, колишній співробітник однієї з військових академій. Цікаві, трохи в екстравагантному стилі лекції з питань дипломатичного протоколу читала кар'єрна дипломатка із багаторічним досвідом роботи Г.О. Науменко.

Так само авторитетні та професійні викладачі забезпечували блок дисциплін з міжнародного права. Тут незабутні, надзвичайно корисні лекції для слухачів Дипломатичної академії читали доктори юридичних наук професори К.К. Сандровський, П.Ф. Мартиненко, В.І. Кисіль; кандидати юридичних наук доценти С.Ю. Козьяков, В.М. Хонін, С.В. Ісакович, молодий тоді кандидат юридичних наук, а нині голова Комітету Верховної Ради України з питань зовнішньої політики та міжпарламентського співробітництва, доктор юридичних наук, професор О.О. Мережко.

Про особливості світової економіки, міжнародних економічних відносин, проблем глобалізації слухачам академії періодично розповідали доктор економічних наук, професор, академік НАН України, Надзвичайний і Повноважний Посол О.Г. Білорус; доктор економічних наук, професор, академік НАН України Ю.М. Пахомов; кандидат економічних наук, доцент, Надзвичайний і Повноважний Посол В.Я. Масштабей; доктор економічних наук, професор І.В. Бураковський; доктор економічних наук, професор Р.Н. Натрошвілі.

Звичайно, що ці фахівці — окраса академії — не працювали разом водночас. Була постійна ротація, хтось від'їжджав, хтось долучався до цього списку. Але в академії завжди була критично необхідна маса зіркового складу науковців і дипломатів, які щедро ділилися зі слухачами своїми

знаннями та багатим професійним досвідом. Пізніше до цієї славної когорти професорів-суперпрофесіоналів як викладач кандидат політичних наук приєднався й колишній Міністр закордонних справ України А.М. Зленко.

Базування навчального процесу на всіх трьох блоках — МВ, МП, МЕВ — дало поштовх для створення нової спеціальності, яку було введено в перелік державного реєстру (напряму освіти) під назвою «Зовнішня політика» з правом присвоєння наукового ступеня магістра зовнішньої політики (кваліфікація: спеціаліст у сфері зовнішньої політики). Написавши це, я замислився, згадуючи, з якими труднощами довелося зіштовхнутись Дипломатичній академії, щоб легалізувати цю спеціальність, по суті, узаконити свою освітянську діяльність. Який опір чинили явні та приховані опоненти, щоб не дати академії стати повноцінним навчальним закладом! І тільки завдяки рішучим діям нашого міністерського куратора В.Д. Хандогія та відповідального урядового співробітника І.В. Ніколайка всі перешкоди було подолано. Ми отримали цю нову спеціальність, яку я досі вважаю унікальною та абсолютно повноцінною для людей, які хочуть здобути необхідну навчальну підготовку для роботи в органах зовнішніх відносин.

До речі, ще з першого набору слухачів, тобто з 1996 по 2001 рік, п'ять років поспіль у навчальний план академії входила обов'язкова професійно-тематична практика-стажування слухачів у закордонних дипломатичних і консульських установах України. Вона стосувалася насамперед слухачів-співробітників МЗС, яких направляли влітку на місячне стажування за кордон, що мало подвійну користь. З одного боку, вони посилювали роботу того чи того посольства (консульства) у зв'язку з періодом відпусток, що іноді призводило до певного оголювання флангів закордонної установи, з іншого, це була справді серйозна, так би мовити, виробнича практика, яка досить сильно стимулювала співробітників МЗС вступати до Дипломатичної академії. Поступово цей дуже корисний складник навчального процесу почав із боку МЗС замулюватись. Пояснювали це зазвичай фінансовою скрутою, але, як на мене, ймовірніше, що кадровики, які відповідали за цей напрям, не хотіли додавати собі зайвого клопоту, оскільки проблема ротації кадрів у центральному апараті МЗС завжди була й досі є доволі болючим питанням. Тож мати ще додаткові розрахунки щодо того, хто зі слухачів академії куди поїде влітку на стажування, вони не хотіли.

У навчальних планах академії була пара, яка називалася «День дипломата». Це означало, що мінімум раз на місяць на запрошення керівництва академії при посередництві МЗС перед слухачами виступали Надзвичайні та Повноважні Посли, які представляли свої країни, або

іноземні співробітники міжнародних організацій в Україні. Так студенти з перших уст дізнавались про специфіку двосторонніх відносин України зі США, Францією, Ізраїлем тощо. Звичайно, що усталеною практикою з перших днів діяльності академії стали систематичні виступи перед її слухачами керівників структурних підрозділів міністерства — заступників міністра, керівників департаментів, управлінь. Можна стверджувати, що ми зрослись із міністерством на тому етапі, знайшли спільну мову й відчували незаперечну користь від такої співпраці. Ну і, звичайно, принципове значення в академії мало вивчення (вдосконалення) іноземних мов. Відповідну кафедру очолила авторитетна фахівчиня цього напрямку освіти доцентка Н.А. Шпак. Під її керівництвом кафедра зайняла достойне місце не тільки в структурі Дипломатичної академії, а й усього Міністерства закордонних справ і на належному рівні вела підготовку насамперед з таких іноземних мов, як англійська, німецька, французька, іспанська. За виробничої потреби підбирали фахівців також зі слов'янських (польська, словенська, чеська) і східних мов. Робота важливого внутрішньоакадемічного структурного підрозділу — навчально-методичного відділу — також була якісно організована. Чітке планування академічного навантаження викладачів, складання розкладу занять, ретельний контроль за його виконанням забезпечував саме цей відділ на чолі з дуже досвідченою фахівчиною, методисткою вищої категорії Раїсою Якимівною Кошелевою. Слухачі не могли поскаржитися на неувагу до них або неналежний рівень викладання. Завжди були позитивні відгуки від випускників академії, хоча отримували і скарги під час навчання, у яких йшлося лише про те, що хтось із викладачів надто вимогливий і ніяк не поступався, щоб завищити оцінку. Такі скарги мене тільки тішили. Вони означали, що йде нормальний, правильний процес...

Згадуючи перші самостійні кроки Дипломатичної академії, її динамічне й конструктивне вростання в загальнонаціональну систему підготовки фахівців-міжнародників, з великим задоволенням відзначаю також успішні дії зі встановлення партнерських зв'язків із профільними навчальними закладами Старого і Нового світу, країн Азії, Африки та Латинської Америки. Передусім хочу згадати, що вже наступного року після початку освітянської діяльності, тобто 1997-го, академія увійшла до своєрідного всесвітнього клубу дипломатичних академії та інших навчальних закладів, яких об'єднувала майже спільна навчальна програма — вони готували й готують і фахівців-міжнародників широкого профілю, і винятково кадрових дипломатів. Не пам'ятаю точно, хто мені повідомив, що, виявляється, на базі Віденської дипломатичної академії, яку прийнято вважати найстарішою і найавторитетнішою серед

європейських академій, щороку, зазвичай у вересні—жовтні, проводять наради керівників цих навчальних закладів. Причому місце нарад змінюється в ротаційному режимі. Тобто якщо 1997 року — у Відні, то наступного — в будь-якій іншій столиці світу, де є дипакадемія. 1999 року — знову Відень, 2000 року, після Відня, — чи Любляна, чи Оттава, чи Амман тощо. Наше посольство в Австрії (посол М.П. Макаревич) посприяло встановленню контактів із Віденською дипломатичною академією. Ми написали їм листа, розповіли про себе, про свої завдання, плани, наміри. Дуже швидко отримали схвальну відповідь — привітання з нагоди нашого заснування та, відповідно, запрошення на ім'я ректора взяти участь у роботі цього авторитетного профільного клубу. Це був зручний майданчик, де я неодноразово виступав. На цих форумах обмінювалися досвідом, встановлювали корисні контакти, напружували можливості поглибленої двосторонньої співпраці з тією чи тією академією. Саме там зародилися проекти з дипломатичними академіями Канади, Хорватії, Німеччини, Єгипту, Естонії, Мальти, Франції тощо, які потім втілились у життя: обмін викладачами чи запрошення на навчання наших слухачів.

Ще одним вагомим зовнішнім, а точніше — зовнішньоекономічним аспектом нашого зростання була технічна допомога, яку почала отримувати Дипломатична академія України від країн-партнерів. Тут я знову хочу віддати належне Міністерству закордонних справ, звичайно, не в абстрактному його сприйнятті, а у відзначенні конкретних осіб, які надзвичайно вагомо допомогли академії на початковому етапі її становлення. Трохи згодом, коли ми трішки розкрутилися, почали заробляти самі на освітянських статутних послугах (контрактна форма навчання), я міг у будь-який час замінити комп'ютер, що вийшов з ладу, придбати інші новітні технічні засоби, необхідні для здійснення сучасного навчального процесу. Але тоді — в 1996–1997 роках — ми з погляду технічної оснащеності майже були без нічого. І тут наш засновник, батько-фундатор Дипломатичної академії Міністр закордонних справ Г.Й. Удовенко відвідав із запланованим візитом Південну Корею. З його ініціативи до порядку денного перемовин додали, зокрема, питання про новостворену ДАУ при МЗС України і відповідно: «Що уряд цієї країни може зробити для підтримки нашого проєкту?». З одного боку, тут не було нічого надзвичайного. У Південній Кореї активно діяло Агентство з надання технічної допомоги різним країнам, зокрема й так званої СНД, і ініціатива нашого міністра не була несподіванкою для південнокорейських партнерів. З іншого боку, міг і не порушити цього питання. Просто забути. Просто ніхто б не підказав. Адже таких агенцій у багатьох країнах світу (я маю на увазі не тільки Європи, а й, скажімо, Перської затоки)

хоч гать гати, але чомусь того, що зробив Геннадій Йосипович, жоден міністр не повторив. А що ж було зроблено? Після його візиту до академії звернулося Посольство Південної Кореї в Києві. Нам запропонували заповнити відповідні анкети, де б вказали свої потреби на отримання технічної допомоги на суму 200 тисяч доларів. Ось так дуже швидко, протягом двох-трьох місяців, ми отримали два сучасні комп'ютерні класи, лінгафонний кабінет, іншу аудіо- й відеотехніку для навчального процесу, локальну телефонну станцію, навіть авто «Hyundai Sonata» для ректора академії. Це була фантастика, яка для мене завжди асоціюється з прізвиськом видатного українського дипломата планетарного масштабу, Міністра закордонних справ Г.Й. Удовенка.

Це все означало, що ми були належно «одягнуті», «взуті», одним словом, екіпіровані так, що виконання наших Статутних завдань відбувалось у творчій, я би навіть сказав, піднесеній атмосфері. Було сформовано міцний колектив однодумців, професіоналів, людей із почуттям великої відповідальності за успіх справи, до якої їх покликали.

Не можу не сказати і про те, що відкриття Дипломатичної академії, перші кроки її діяльності викликали неабиякий резонанс не тільки у вузькому дипломатично-експертному середовищі, а й, не побоююсь сказати, у загальнонаціональному масштабі. До нового навчального закладу виявляли такий інтерес, що майже раз-двічі на місяць я давав інтерв'ю провідним газетам і журналам, виступав у прямому ефірі на радіо- та телеканалах. Чисельні публікації були також і на обласному рівні, велику цікавість виявили до нового навчального закладу громадяни АР Крим, інших регіонів України. Ми впевнено йшли вперед, і нашу тверду ходу в майбутнє підтримувало ще й те, що за недалеким обрієм ми вже бачили власне приміщення, власну матеріально-технічну базу, й не абиде (наприклад, на Татарці, розглядався й такий варіант, були міркування

Започаткування співпраці з Віденською дипломатичною академією. В кабінеті її ректора Пауля Ляйфера, 1997 рік

Establishment of cooperation with the Diplomatic Academy of Vienna. Office of the then-rector Paul Leifer, 1997

перебрати під себе ділянку землі, на якій розташовувався колишній дитячий садок і на його місці збудувати своє приміщення — на щастя, нам це не вдалось, перехопили податківці), а на самій Михайлівській площі, поряд із МЗС України! Загалом наша життєва стежа стелилася для нас вдало, і ми, долаючи різноманітні труднощі, рухалися вперед. Але вже тоді почали виринати перешкоди, так би мовити, екзистенційні, наче міни сповільненої дії, «вибухи» яких була досить відчутна.

Тіні бувають не тільки над Нотр-Дам

Не так тії воріженьки, як добрії люди. 29 травня 2002 року. Цього дня за ініціативи керівництва Академії державного управління при Президентові України (ректор — професор В.І. Луговий) провели всеукраїнську нараду ректорів університетів, інститутів, завідувачів провідних кафедр, у центрі навчальної діяльності яких були так звані світоглядницькі дисципліни — історія, філософія, політологія тощо. Ця нарада відбувалась за участі Президента України Леоніда Кучми, тому її готували заздалегідь і дуже ретельно.

За місяці два до її проведення я отримав від оргкомітету запрошення взяти участь у нараді, ба більше, на одній із панелей мені дали можливість виступити, де в межах регламенту (до десяти хвилин) я мав розповісти про нашу Дипломатичну академію, перші роки її діяльності, здобутки та перспективи. Звичайно, я з ентузіазмом погодився на пропозицію, радіючи, що зможу в присутності Глави Держави, академічно-університетської елітарної спільноти розповісти про новоутворений навчальний заклад, про його діяльність і, не приховуватиму, відразу подумав про те, що в мене буде можливість не тільки подякувати президентові за увагу до академії (як-не-як це його Указом вона була започаткована), а й звернутися до нього з проханням додати імпульсу КМУ, щоб пришвидшити процес передачі будинку за адресою: вул. Велика Житомирська, 2 під потреби Дипломатичної академії. І звісно, в головній частині мого виступу в межах відведеного часу мало йтися про ті реальні здобутки, яких уже досягнула академія. Її діяльність тоді повністю схвалювало керівництво МЗС, і, крім подяк на щорічних звітах, які я робив на засіданні колегії МЗС, я нічого не отримував. У такому безжурно романтичному настрої я прибув на нараду. У Президії — Президент України Л.Д. Кучма, міністр освіти В.Г. Кремень, ректор КНУ імені Тараса Шевченка, академік НАН України В.В. Скопенко, відповідальні співробітники КМУ, Адміністрації Президента. Дійшла черга до мого виступу. Я з легкістю злетів на трибуну та бадьорим голосом почав: «Шановний Президенте України, шановні учасники наради! Дякую за запрошення на це високодостойне зібрання й за можливість поінформувати Вас, що зробила протягом останніх

шести років новоутворена Дипломатична академія, які завдання стоять перед нею сьогодні та в найближчій перспективі». Раптом пролунав голос Леоніда Кучми, він перебив мій радісний монолог і, блиснувши в мій бік злими очима, запитав: «Борисе Івановичу! Скажіть мені, що таке Дипломатична академія? Чим вона займається?». Звичайно, що я нічого не зрозумів, мій внутрішній комп'ютер загнуло, миттєвого розуміння, що за цим стоїть, не було. Стало зрозуміло лише те, що тут якась інтрига, якась поки що незрозуміла для мене провокація. В залі запала тиша. Але я звик до запитань, у цьому разі воно було від Глави Держави. Потрібно було відповідати, і я, як-то кажуть, на автоматі згідно зі Статутом порушив тишу: «Дипломатична академія — це вищий навчальний заклад IV рівня акредитації, відомчий навчальний заклад МЗС України, завданням якого є...». І тут Кучма мене знову перебив: «Про які завдання ви говорите! Чим ви взагалі займаєтесь? Хто у вас викладає? Ви стали осередком антипрезидентського угруповання. Який предмет веде у вас Віктор Шишкін та інші його однодумці? Що ви собі думаєте?». І так далі в такому тоні й у такому стилі. Ситуація для мене почала прояснятися. В.І. Шишкін — колишній генеральний прокурор, який, я не знаю, на яких умовах (чи погодинної оплати, чи як штатний співробітник) справді працював тоді на одній із кафедр ІМВ КНУ імені Тараса Шевченка, а до Дипломатичної академії він ніколи (ніколи!!!) стосунку не мав. Тоді в Україні широко розгорнувся громадянський політичний рух під гаслом «Кучму геть!». Справа невинно вбитого Георгія Гонгадзе сколихнула не тільки Україну, а й закордонну громадськість! Президент Кучма лютував, був ображений на все і вся, і будь-яка опозиція до нього викликала і страх, і гнів, і роздратування. Хтось добряче постарався, щоб до відома президента потрапила, м'яко кажучи, неправдива інформація. Удар було відведено від університету та спрямовано проти Дипломатичної академії. Я так і не закінчив свого виступу. «Сідайте, — сказав президент, — і добре подумайте над тим, що ви робите». Я зайняв своє місце. Пізніше, прокручуючи в пам'яті весь цей абсурд, я, якби був художником, намалював би картину під назвою: «Виступ ректора ДА на нараді за участі ПУ». Випалене дощенту поле, посеред нього самотня постать, а навколо на багато кілометрів ні душі! Нарада закінчилась, я кинувся до керівництва університету: «Любі друзі, допоможіть, скажіть президенту, що це у вас, а не в мене...». Керівництво було лаконічно холодне: «Не сьогодні. Розберемось завтра». Тоді я підійшов ще до однієї людини, мого колишнього студента, дуже талановитого перспективного українського дипломата, а тоді керівника управління зовнішньої політики АП Андрія Фіалка: «Андрію! Ти повинен знати, що це все з точністю до навпаки. Доведи до відома президента, прошу тебе». Не знаю, наскільки це

спрацювало, тому що я постарався використати й усі інші можливі та неможливі канали, щоб спростувати цю брехню, яка виявилась такою несподіваною та підступною!

Так закінчилася для мене ця нарада. Не закінчилося життя. Наступного дня жодних репресій щодо мене не було. Я й далі працював на посаді ректора, але осад із неприємним присмаком залишився. Хтось згодом у ситуації теж розібрався, хтось не розібрався, але нашому іміджу завдали суттєвої шкоди.

Ще одна атака на академію була не така масштабна, але не менш дошкульна та небезпечна. Якимось до мене завітала високоповажна особа, з якою я приятелював ще зі студентських часів. Професійні шляхи розійшлися, але десь у пам'яті моїй і, певен, тієї особи були тоді жаринки теплого, дружнього ставлення одне до одного. Цей пан привітав мене з високою відповідальною посадою ректора Дипломатичної академії і під час нашого кавування перейшов до справи. «Я хочу порекомендувати, — сказав він, — до вступу до Дипломатичної академії достойну людину, яка за всіма параметрами підходить для вашого навчального закладу. Скажу по секрету — це брат моєї дружини. Мріє стати дипломатом». Знаючи родинне походження й оточення мого співрозмовника, я відповів, що радий, коли такого рівня люди хочуть вступити до Дипломатичної академії. Я попросив більш детально розповісти про майбутнього слухача. З'ясувалось, що за основною освітою він лікар, чудово знає англійську мову і дворічне навчання в Дипломатичній академії дасть йому необхідну початкову підготовку, щоб уже потім на практиці вдосконалювати дипломатичний фах. Ніщо не віщувало зародження конфлікту. Я був певен, що мій гість перед тим, як завітати до мене, ознайомився з правилами та умовами прийому на навчання до Дипломатичної академії і розумів, що запропонований кандидат з усіма своїми незаперечними перевагами може вступити до нас лише після вдалого складання іспитів і тільки на контрактній основі. Адже цей чоловік не мав статусу державного службовця, тим паче, що родина була і є, м'яко кажучи, не з бідних. Але річ не в грошах, річ була в принциповому статутному положенні. Тому я попросив гостя мого кабінету звернути на це увагу. Несподівано для мене це викликало неабияку негативну реакцію: «Придумаймо щось! Зробімо виняток». І далі в такому дусі. Я був непохитним. Зрозумівши, що я не поступлюсь, він холодно попрощався і сказав, що мені зателефонують. Справді, за пів години один із керівників МЗС мені зателефонував і повідомив, що до нього заходив такий-то і з таким-то питанням. Вони теж були в дружніх стосунках ще зі студентських часів. Я не знаю, яка розмова відбулась між ними, але цей заступник міністра телефоном мені сказав: «Борисе Івановичу! Ви вчинили

правильно. Свою позицію не змінюйте, навіть якщо ще хтось згори буде телефонувати». Так уся ця історія і закінчилась, але невдовзі випадково чи ні в одній із друкованих газет опублікували статтю про Дипломатичну академію за підписом якогось Вороніна, яка починалась реченням (цитую по пам'яті): «Это маловразумительное учебное заведение» (російською мовою) і так далі. На фоні десятків схвальних, позитивних статей, моїх чисельних виступів на телебаченні та радіо, де, можливо, з певним перебільшенням, але по суті правдиво йшлося про те, який це потужний і престижний навчальний заклад, цей пасквіль був малопомітний, але для мене водночас і знаковий. Коли робиш справу й робиш її добре — це не означає, що не знайдуться ті, хто намагатиметься цю справу використати для своїх дрібних родинних інтересів, а в разі невдачі почнуть її паплюжити.

І ще один випадок. За змістом такий самий, проте за масштабом завданої шкоди Дипломатичній академії в разі більший. По суті цей удар поклав початок підриву підвалин тодішньої моделі Дипломатичної академії та переведення її на справді малозрозумілий рівень, на якому вона є і сьогодні. Що ж трапилось? Це вже було за часів мого другого ректорства після повернення з Кіпру, коли академія розміщувалась у новому приміщенні на Михайлівській площі.

Дзвінок з Адміністрації Президента: «Борисе Івановичу! Добрий день! Вас турбує такий-то. Як справи? Як життя?». Далі: «Ми хочемо рекомендувати на навчання до Дипломатичної академії співробітницю апарату. Приймете?». «Із задоволенням, — була моя відповідь. — А що? Вона звільняється зі своєї високої посади? Адже в нас немає заочної форми навчання. Якщо так, то ласкаво просимо». На кілька секунд запала тиша. «Борисе Івановичу! Ви мене не зрозуміли. Ніхто не буде звільнитись, а ви подумайте над якимось винятком, над якоюсь індивідуальною програмою. Адже так можна?» — «Ні, так не можна. Тому що, по-перше, це суперечить Положенню про Дипломатичну академію, а по-друге, в заочному, якомусь індивідуальному стилі, у відриві від навчальної бази іноземну мову не вивчають. Це профанація і чистої води оковамилювання». — «Так що, ні? Ніяк?» — «Ні. Ніяк. Тільки згідно із затвердженими правилами та умовами прийому до Дипломатичної академії». Розмова закінчилась, але не закінчилась ця справа. Незабаром (а це був 2010 рік) на президентських перегонах перемогла Партія регіонів, а мого нещодавнього співрозмовника з високого крісла на Банковій перевели на вищу посаду в МЗС України. На одній із нарад у своєму кабінеті на шостому поверсі з керівниками кадрової та юридичної служб міністерства він сказав: «Влаштуйте Дипломатичній академії “Сталінград”, а я подбаю про це зі свого боку».

Невиправдана трансформація

Описавши ці три епізоди, я відразу хочу зазначити, що, попри дошкульність, не вони відіграли головну роль у тому, що академія почала поступово втрачати свою початкову висоту, а отже, потихеньку занепадати і якщо й далі вживати авіаційну термінологію, то, як на мене, із салону «боїнга» перемістилась у кабінку АН-2. Причини поступової руйнації (в переносному, звичайно, сенсі) Дипломатичної академії були більш приховані та глибокі. За моїм переконанням, вони почали проявлятися приблизно на початку 2000-х, тобто вже на третьому-четвертому наборі слухачів на навчання до Дипломатичної академії. Річ у тім, що протягом 1996–1998 років (I випуск), 1998–2000 років (II випуск) академія пропустила крізь себе майже всіх співробітників МЗС — уже згаданих тих самих журналістів, філологів, фізиків, біологів, яким вона дала необхідні знання для подальшого просування дипломатичними кар'єрними щаблями. Той факт, що слухачі перших випусків посіли достойне місце в системі дипломатичної служби України, свідчить про те, що ми впорались із поставленими перед академією завданнями і що її освітянська діяльність була ефективна.

Наприклад, Ганна Кармадонова, прийшовши до Дипакадемії з НАН України, зробила блискучу кар'єру, дослужившись до посади Генеральної консулки України в Шанхаї. Петро Мацарський (співробітник ДП «ГДП»)

Перший випуск слухачів Дипломатичної академії за участю Президента України Леоніда Кучми. 1998 рік, Банкова, 11

The Diplomatic Academy's first alums graduated in the presence of President of Ukraine Leonid Kuchma. 1998, 11 Bankova St.

після закінчення навчання дійшов до посади Генерального консула України в Москві. Василь Кирилич після вчителювання на Львівщині, закінчивши академію, досягнув дипломатичної вершини — став Надзвичайним і Повноважним Послом України в Хорватії. Засіявши це поле на замовлення МЗС і зібравши відповідний щедрий врожай, який ми йому передали, академія чекала на чергові планові системні

Засновник Дипломатичної академії Геннадій Удовенко — член вченої ради ДАУ

Hennadii Udovenko, founder of the Diplomatic Academy and member of its academic council

замовлення від міністерства. Проте переважною більшістю співробітників МЗС тоді вже були дипломати, які закінчили ІМВ КНУ імені Тараса Шевченка або відповідний факультет Львівського університету, і вчитися повторно за спорідненою спеціальністю їм було нецікаво. І це можна зрозуміти. Почала проявлятися та промашка, яку було закладено в засадничих документах МЗС. Нагадую, я на початку писав про приставку «при». Академія при МЗС чи академія МЗС. Але й це не головне. Базовий промах полягав у тому, що, створюючи свій навчальний заклад, міністерство не спромоглося, на відміну від міноборони або міністерства внутрішніх справ, де теж є свої академії, закласти таку норму, яка б стимулювала співробітників вступати до Дипломатичної академії. Адже навчання й закінчення академії повинно було забезпечувати вищу посаду, пришвидшення присвоєння дипломатичного рангу, престижне закордонне відрядження тощо. Цей набір можна було комбінувати, додавати ще щось, але головна бонусна родзинка мала бути обов'язково, знову ж таки, як у військових, де кожен офіцер знає, що закінчення профільної академії відкриває йому шлях до кар'єрного зростання.

У нас цього не було, виникла парадоксальна ситуація. Академія розвивалась, міцніла і зростала як навчальний науково-дослідницький заклад (було відкрито спеціалізовану вчену раду для захисту дисертацій на здобуття наукового ступеню кандидата наук, наближалися до створення відповідної ради для докторських дисертацій). У структурі академії діяв потужний аналітичний центр на чолі з відомим експертом-конфліктологом, доктором політичних наук, професором Григорієм Перепелицею, який видавав двомовний щорічник українською та англійською з досліджень актуальних міжнародних питань. І що більше ми дрейфували від

Унікальна фотосвітлина. Чотири міністри закордонних справ у Дипломатичній академії. В роботі заходу бере також участь генеральний директор ДП «ГДІП» Павло Кривонос

A unique photo showing four ministers for foreign affairs in the Diplomatic Academy. The event also involved the Director-General of the GDIP, Pavlo Kryvonos.

міністерства, то більше ставали, м'яко кажучи, йому не потрібними й набридливими. Наше зростання, над яким працював колектив академії, було повністю в річищі наших статутних положень. Ми як навчальний заклад робили все можливе, щоб відповідати найвищим вимогам і стандартам, і той зірковий професорсько-викладацький склад, який я описав, просто не міг працювати інакше, ніж на відмінно. Серед навчальних закладів України, де проводили підготовку фахівців-міжнародників, у нас на кожний квадратний метр площі було найбільше Надзвичайних і Повноважних Послів і Посланників із науковими ступенями.

Цікавим і корисним для наших слухачів перебування в стінах Дипломатичної академії було ще й тому, що в нас періодично виступали не тільки провідні політики України, представники урядових кіл, а й супервагомі закордонні гості. Перед слухачами Дипломатичної академії виступав експрезидент України Леонід Кравчук. Завдяки налагодженій співпраці з Фондом Віктора Пінчука в стінах закладу освіти виступали колишні Президент США Білл Клінтон, Прем'єр-міністр Великої Британії Тоні Блер, Президент Словаччини Рудольф Шустер, Генеральний секретар НАТО Хав'єр Солана, заступник Генерального секретаря НАТО Олександр Вершбоу, Прем'єр-міністр Республіки Сінгапур і творець сінгапурського «економічного дива» Лі Куан Ю. В академії після занять майже щотижня проводили зустрічі з провідними українськими акторами, співаками, поетами. Вагомими культурно-інтелектуальними заходами стали свого часу презентації книжок Надзвичайного й Повноважного Посла Олександра

Сліпченка та кандидатки історичних наук, співробітниці МЗС Ольги Чубрикової (нині Діброва), яка тепер Надзвичайна та Повноважна Амбасадорка України в Фінляндії. Постійно поновлювався бібліотечний фонд академії: було передано архів засновника, міністра закордонних справ Г.Й. Удовенка. Міністерство не змогло допомогти в обробці цього архіву, не побоююсь сказати, національного значення, враховуючи масштаб дипломатичної діяльності Геннадія Йосиповича. Завдяки нашій слухачці (контрактної форми навчання) Владі Литовченко та її спонсорській підтримці цей масив документів обробили професіонали для передання до бібліотеки Дипломатичної академії.

Звичайно, що ми не були без недоліків. Я їх бачив, розумів, постійно разом із колегами, насамперед завідувачами кафедр, працював над усуненням вад. Повсякчас потрібно було працювати над удосконаленням навчальних програм. Деякі дисципліни за своїм змістом певною мірою пересікались, вони мали так зване дублювання, якого не може уникнути жодний навчальний заклад. Тільки постійно треба контролювати, щоб ця частка дублювання була в межах допустимої норми. Визнаю за собою і те, що іноді кількісний склад викладачів у певні роки був надмірним, але все одно він завжди залишався в межах кошторису, визначеного міністерством. Цю надмірність можна пояснити тим, що іноді свої послуги академії пропонували вузькогалузеві спеціалісти з актуальних проблем, як-от фахівці з іміджології, публічної дипломатії, застосування новітніх інформаційних технологій у дипломатії. Тому доводилося ставку ділити на три частини, а звідси й «приріст викладацького населення». Не буду оригінальним, коли зазначу, що вадою, але вже не нашого, а державного походження було постійне недофінансування академії, а це теж позначалося передусім на викладацькому складі. Якщо стару професорсько-викладацьку гвардію влаштовувала оплата праці, яку пропонувала академія як навчальний заклад IV рівня акредитації, то молоді талановиті, перспективні викладачі або переходили до КНУ імені Тараса Шевченка чи Києво-Могилянської академії, які мали статус національних з відповідним подвійним тарифом оплати, або йшли в приватні навчальні заклади, де

Передавання до бібліотеки ДАУ архіву Геннадія Удовенка

Transfer of Hennadii Udovenko's archive to the library of the Diplomatic Academy of Ukraine

Після виступу в Дипломатичній академії президент США робить запис у Книзі почесних гостей

The President of the United States signed an entry in the Book of Honoured Guests after delivering a speech at the Diplomatic Academy.

теж було не так, як у Дипломатичній академії. Скільки років я намагався заручитися підтримкою керівництва МЗС, щоб нам надали статус «Національної академії», але так її і не отримав. І не тому, що була якась принципова незгода, радше не доходили руки до розгляду та занурення в сенс цього питання. Часто міняли міністрів, ще частіше — їхніх заступників, які керували департаментом персоналу, а отже й Дипломатичною академією. Кожен із них мав своє бачення з огляду на ту країну, звідки він щойно повернувся. Тому я із часом звик, спілкуючись по роботі з ними, чути: «Зробімо нашу академію як у Греції, або Франції, або Німеччині тощо». Я хотів відповісти: «Люди добрі! Не забувайте, що ми в Україні, а Україна не тільки не росія, а й не Греція, не Франція, не Німеччина...». Із часом оцей сумбур у взаєминах почав зростати. Хоча академія загалом і на початку 2000-х усе ще була на плаву й виконувала сумлінно свої статутні завдання, МЗС із зусиллями, іноді адміністративно-примусовими, все-таки формувало замовлення на підготовку своїх співробітників на черговий навчальний рік. Водночас майже ніколи не було проблем із заявками на навчання від інших органів центральної виконавчої влади, обласних держадміністрацій, контрактники теж щороку поповнювали лави слухачів академії. Зовні все мало більш-менш пристойний вигляд, а надто якщо враховувати те, у якому місці розташовувалась Дипломатична академія, у якій історичній, розкішно відреставрованій будівлі.

Але чорна кішка між Дипломатичною академією та МЗС уже пробігла. Згадую, це було ще до мого першого відрядження до Кіпру. До мене підійшов один із керівників МЗС і сказав: «Борисе Івановичу! Як ви ставитеся до того, що ми закриємо Дипломатичну академію?». Я відповів: «Ставлюся спокійно. Тільки Ви звернулися не за адресою. Ідіть до Президента

Кучми і йому це скажіть». Співрозмовник відразу якось зів'яв і швидко зник за дверима найближчого кабінету, ніби він туди спочатку прямував.

Щодо «Сталінграду» й тієї обіцянки із високого кабінету: «Я вживу заходів зі свого боку». У квітні 2011 року в Дипломатичній академії з'явилася бригада (контрольна група) Рахункової палати. Три місяці поспіль день у день — ретельна перевірка. У підсумку — вирок: «22 мільйони гривень нецільового використання бюджетних коштів». Тобто було пораховано фонд оплати праці викладачів, стипендіальний фонд слухачів-бюджетників тощо. Ця обурлива абсурдність і правова нікчемність обвинувачень вражали. Чіі тільки вуха не стирчали за цією «ревізією» та її разючими висновками. Дипломатична академія — ліцензований ЗВО, навчальна програма затверджена Міністерством освіти, на навчанні були тільки ті слухачі на умовах державного замовлення, яких офіційно направляло МЗС. Щороку в травні-червні кадрова комісія міністерства на чолі з відповідним заступником затверджувала групу осіб від МЗС та інших державних органів, яких скеровували на навчання до Дипломатичної академії. Тільки так. Ніяк інакше. Які в такому разі могли бути претензії до Дипломатичної академії? До навчального процесу? До рівня викладання? До рівня науково-дослідницької роботи? До рівня роботи, яку щойно розпочала спеціалізована вчена рада для захисту дисертацій? Саме за це відповідала академія. Це її статутні завдання, реалізація яких була покликана задовольняти потреби МЗС в підготовці та перепідготовці його кадрів. Тому питання мали бути адресовані не академії, а нашому замовнику освітянських послуг.

Адже саме міністерство було розпорядником коштів!

Академія ніколи не одержувала фінансування безпосередньо з державного бюджету. Нас фінансувало МЗС, а отже, щороку, коли воно перераховувало гроші нам на діяльність, ми її не могли не вести. Формально Рахункова палата, її представники зачепилися за те, що згідно зі змінами освітянського закону, до якого було внесено дуже суперечливе доповнення, відповідного до якого «отримання вищої освіти вдруге за одним і тим самим освітньо-кваліфікаційним рівнем передбачено лише на платних засадах», ми нібито порушили бюджетну та фінансову дисципліну. Але повторюю: це суперечило чинному тоді законодавству. Право на другу вищу освіту для державних службовців без оплати було надано та регламентовано нормами Закону України «Про державну службу», Указом Президента України від 9 листопада 2000 року № 1212 «Про Комплексну програму підготовки державних службовців», Постановою КМУ від 7 липня 2010 року № 564 «Про затвердження Положення про систему підготовки, спеціалізації та підвищення кваліфікації державних службовців, голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників,

Виступ у Дипломатичній академії Президента України Леоніда Кравчука

President of Ukraine Leonid Kravchuk delivering a speech at the Diplomatic Academy

Виступ у Дипломатичній академії відомого українського культуролога, шевченкознавця Бориса Войцехівського

Famous Ukrainian culture expert and Shevchenko scholar Borys Voitsekhivskiy delivering a speech at the Diplomatic Academy

посадових осіб місцевого самоврядування», Постановою КМУ від 4 червня 2008 року № 516 «Деякі питання підготовки і підвищення кваліфікації у сфері зовнішніх зносин працівників органів державної влади» та низкою інших нормативних актів. Насамкінець додам, що саме тоді в Національній академії державного управління при Президентові України та інших вищих відомчих навчальних закладах була, по суті, та сама система підготовки кадрів із надання другої вищої освіти, проте Рахункова палата звинуватила в цьому абсурдному порушенні лише нас. Замовлення на знищення Дипломатичної академії було очевидне.

Чим це все закінчилося? Здоров'я мені не дало. Я в липні відзвітував на колегії Рахункової палати, матеріали свого «розслідування» вона передала до МЗС для «виправлення помилок і вжиття необхідних заходів». У квітні наступного 2012 року я знову вручав Вірчі грамоти Президентові Республіки Кіпр. Академію знову очолив професор Надзвичайний і Повноважний Посол Микола Кулініч.

Подальші події показали, що керівництво МЗС досить оригінально сприйняло рекомендацію Рахункової палати. Щоб не «боліла» голова, було ухвалено рішення не лікувати застуду, а застосувати гільйотину. Остаточно академію в її початковому, так би мовити, класичному стилі добили (яке жажливе слово!) за часів міністра Павла Клімкіна та його команди. Пам'ятаю нараду послів у серпні 2018 року в актовій залі академії. На одній із панелей питання про подальшу її долю було внесено до порядку денного. Його озвучував державний секретар А.І. Заяць. Не сказавши доброго слова про її засновників, не подякувавши за все те добре й цінне, що було напрацьовано попереднім колективом академії (впевнений, що такий його виступ не міг бути не узгоджений з міністром), він у стилі революційного матроса, такого собі типового Железняка, сказав: «Караул втомився», тобто «ми академію закриваємо й відкриваємо щось нове». Суть конструктивності й ефективності в діяльності цього нового я, чесно кажучи, не вловив. Не зрозумів я й того юридичного моменту, що відповідний Указ Президента України від 30.05.1995 року скасовано не було, так що «дитя» вийшло якимось не зовсім законнонародженим з правового погляду. Ось така історія цього проекту, його початку, його завершення. Історія не сумна й не весела, така, яким є, власне, наше життя — суперечливим, складним, багатовимірним. Хто був причетний до цього проекту, може погодитися з моєю думкою, хто ні — я не претендую на істину в останній інстанції, ба більше, я попереджав про суб'єктивність, інакше просто бути не може. Але, як я теж зазначав, у цій суб'єктивності є сутнісні моменти об'єктивності, моменти незаперечної правди щодо процесу спроби багатьох талановитих, відданих справі людей створити потужну й ефективну Дипломатичну академію України.

Випуск 2008 року

Graduation of 2008 alums

Проходячи стежками пам'яті по 30-річному минулому, я з вдячністю згадую тих керівників Міністерства закордонних справ, які її створювали, по-справжньому підтримували й допомагали розвиватися. До них належать насамперед Геннадій Удовенко, Володимир Хандогій, Борис Тарасюк, Володимир Огрізко. Під їхнім керівництвом працювалось легко, навіть натхненно, бо в мене з ними було спільне бачення ролі та значення Дипломатичної академії в системі закордонної служби держави.

Зокрема, завдяки активним наполегливим діям Бориса Івановича Тарасюка Дипломатична академія врешті-решт змогла отримати свою нинішню престижну будівлю за адресою: вулиця Велика Житомирська, 2. Адже хоча про її передання на потреби Дипломатичної академії було ухвалено відповідну Постанову КМУ, втілити це в життя було ох як непросто. Потрібно було долати не тільки бюрократичні перепони, а й дуже серйозний спротив вельми серйозних суперників, які намагалися повернути це приміщення для своїх потреб. Б.І. Тарасюк опір подолав — і Дипломатична академія навіки оселилася там, де вона й нині.

Цей потужний імпульс, спрямований на розвиток і підтримку нашого освітянського закладу, посилив міністр Володимир Станіславович Огрізко. За час його каденції, яку, на жаль, перервали антиукраїнські відкриті й чисельні приховані сили, Дипломатична академія досягнула, я вважаю, піку свого розвитку. Саме за часів В.С. Огрізка в Дипломатичній академії було відкрито спеціалізовану вчену раду для захисту кандидатських дисертацій, ба більше, з його ініціативи ректора академії додали до складу президії Вищої атестаційної комісії України, що, звичайно, в рази піднімало престиж і самої академії, і її новоутвореної спеціалізованої вченої

ради. Завдяки вдумливому підходу до Дипломатичної академії з боку В.С. Огризка наш Центр підвищення кваліфікації як один із структурних підрозділів у своїй роботі набув нової якості. Володимир Станіславович уперше затвердив програму підвищення кваліфікації керівного складу центрального апарату міністерства. Ці курси без відриву від виробництва пройшли начальники департаментів, управлінь МЗС, досвідчені дипломати з високими рангами. Ми ретельно готували навчальну програму курсів, усвідомлюючи, який контингент слухачів до нас направляють. Голова центру Олександр Кириченко, до речі, наш випускник, разом із керівництвом академії зробили все необхідне для залучення таких фахівців, щоб наші елітарні слухачі отримали користь від навчання. І яка була наша втіха, коли після завершення цього навчального циклу ми провели анонімне опитування й отримали лише позитивні відгуки про нашу працю. Такий рівень роботи свідчив про те, що академія повністю виконувала свою відповідальну місію.

Особливу подяку хочу також висловити генеральному директорові ДП «ГДІП» Павлові Кривоносу. Він був незмінним членом вченої ради Дипломатичної академії, багато зробив для її розвитку, зокрема, як депутат Київської міськради суттєво посприяв тому, щоб будівля на вулиці Велика Житомирська, 2 безперешкодно перейшла в комунальну власність саме для потреб Дипломатичної академії. І після цього й далі опікувався, щоб умови роботи для працівників академії, її слухачів, співробітників консульського департаменту МЗС, який там розмістили, були найкомфортнішими. Зокрема, відповідна служба ДП «ГДІП» за ініціативи Павла Олександровича відкрила на першому поверсі академії невеличке кафе, де всі, хто «мешкав» за цією адресою, зранку до пізнього вечора могли почувати себе зручно, знаючи, що в цьому закладі завжди можна було поновити свої сили, тим паче, що ціни в ньому були найнижчими порівняно з іншими схожими точками в усьому прилеглому районі. Згадуючи допомогу від ГДІП для підтримки навчального процесу в Дипломатичній академії, збагаченні її бібліотечного фонду, не можу не згадати й про славнозвісний щорічник «Україна дипломатична», який став справжнім підручником для слухачів академії, а надто після того, коли його почали видавати двома мовами (українською та англійською) та надали йому статус наукового видання. Його багаторічним головним редактором був талановитий журналіст, працелюб, гарна й порядна людина, мій надійний товариш Анаталій Денисенко. Сьогодні цей прапор підхопила й гідно несе очільниця дирекції «Медіацентр» ДП «ГДІП» Інна Хоменська з її незмінним керівником Павлом Кривоносом.

Хочу подякувати також своїм однодумцям і колегам, які із самого початку створили цей проєкт, а потім підтримували його на плаву. Це проректори

Дипломатична академія України за часів міністра Володимира Огризка

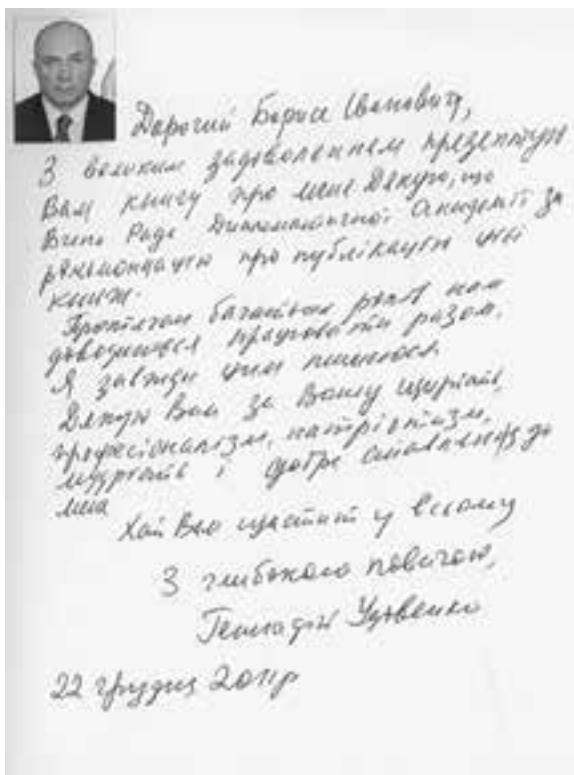
Diplomatic Academy of Ukraine during Volodymyr Ohryzko's time as Minister for Foreign Affairs

М.І. Неліп, В.Г. Ціватий, Г.Д. Хоменко, М.Р. Шипанюк, співробітники академії Г.С. Ковальова, О.П. Кириченко, Р.Я. Кошелева, Н.А. Шпак, І.В. Сікач, Ю.П. Неліп.

І наостанок. Те, що трапилося з Дипломатичною академією, я не вважаю трагедією чи якоюсь всесвітньою катастрофою. Маємо те, що маємо. Нормальний історичний процес. Щось постійно відмирає, щось постійно народжується. Я глибоко переконаний, що із часом та модель Дипломатичної академії, яку утворили сьогодні, теж зникне, будуть ураховані й помилки, і напрацювання первинного навчально-тренувального майданчика для потреб дипломатичної служби. А те, що академії присвоїли ім'я Геннадія Удовенка¹, яке буде з нею в усіх її іпостасях, вселяє в мене оптимізм і віру в майбутнє відродження й відновлення закладу освіти за тими лекалами, які Геннадій Йосипович пропонував застосовувати рівно 30 років тому.

¹ Я пишаюся, що мав щастя тривалий час співпрацювати як ректор Дипломатичної академії з цим видатним українським дипломатом всепланетарного масштабу, державотворцем, винахідником нетлінної формули трьох «П»: порядність, професіоналізм, патріотизм, яка є незаперечним мірилом якості не лише українських дипломатів, а й людей усіх професій, соціальних і вікових статусів, хто вважає себе і хоче бути справжнім Українцем. Як Геннадій Йосипович оцінював мене? Хай читач пробачить мою нескромність, але не можу не показати підпису, яким мене удостоїв наш дипломатичний патріарх, коли подарував мені книжку про нього «Людина Планети», яку створили Анатолій Денисенко та Василь Туркевич. Ці слова для мене є найбільшою нагородою, вищою від усіх почесних грамот і відомчих відзнак, які я отримав від МЗС України на посаді ректора Дипломатичної академії.

Дізнатися більше

More information

Borys HUMENIUK,
*Doctor of History, Full Professor,
Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary,
Rector of the Diplomatic Academy of Ukraine at the MFA of Ukraine
(1996–2003, 2007–12)*

**ONE PROJECT'S STORY.
DEDICATED TO THE 30TH ANNIVERSARY
OF THE DIPLOMATIC ACADEMY OF UKRAINE
AT THE MFA OF UKRAINE**

Abstract. The article covers the history of the creation and evolution of the Diplomatic Academy of Ukraine at the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine. It goes back to Presidential Decree No. 357/95 of 30 May 1995, which defined the Academy's objectives and its unique role in professional training. The author elaborates on the differences between the Diplomatic Academy and the Institute of International Relations of Taras Shevchenko National University of Kyiv, noting their specific competence areas. While describing his own professional career, the author further explains the process of his appointment as the Academy's rector and the challenges he faced at the time.

The text provides a detailed account of the preparation process for establishing the Diplomatic Academy, including the formulation of its fundamental documents and structure. The author discusses the role of notable individuals in establishing the Academy and describes the search for the optimal way to integrate the future educational institution into the MFA system.

The author considers the critical aspects of the Academy's establishment, including the development of curricula, the recruitment of high-profile faculty, and the promotion of international partnerships. The article also addresses how other countries offered technical assistance, which turned out to be crucial at the initial stage of the institution's development. It also covers essential aspects related to the organisation of internships with foreign diplomatic missions and cooperation with international educational institutions, which enhanced the prestige and efficiency of the educational process.

The author also recounts the unexpected and unfair attacks on the Academy driven by political subterfuge and vested interests, which sometimes smeared its reputation. However, he remains optimistic that the Academy will be revitalised and remodelled under a system he proposed to introduce 30 years ago.

Keywords: Diplomatic Academy, Rector, outstanding specialists, integration, underfunding, MFA, Cabinet of Ministers of Ukraine, internship